

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

СТРЕЛЬНИК ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.046-021.68Ж80-051(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФІЛОЛОГІВ
У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
СЛАБКО Володимир Миколайович,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри освіти дорослих.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
СТЕШЕНКО ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ,
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»,
професор кафедри педагогіки і методики
технологічної та професійної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ТОРУБАРА Оксана Анатоліївна,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться « 30 » квітня 2021 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий « 30 » березня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. Ю. Ляшенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Культурні процеси інформаційного суспільства, зорієнтовані на пошук людиною власних меж, її експансії в культуру, зумовили глобальну потребу педагогічного забезпечення опанування гуманітарно-гуманістичних засобів діалогу зі світом і з собою. На цивілізаційні виклики світова спільнота відповіла науково-педагогічними проектами «освіти крізь життя», висунутими у деклараціях Міжнародної організації праці, Ради Європи, Болонського процесу тощо.

Останнім часом спостерігається тяжіння освітніх систем до побудови моделей неперервної освіти, що забезпечують поетапне професійне зростання фахівців. Серед основних напрямків і завдань модернізації освіти виділяється оптимізація структури та вдосконалення організації професійної підготовки, підтримка навчальних та навчально-наукових комплексів, що забезпечують неперервність педагогічної освіти.

Наразі глобальні та українські освітні реформи покликані забезпечити докорінне і системне оновлення не лише середньої освіти, але й змісту і методики професійної підготовки та розвитку професійної компетентності педагогів. Однією з необхідних умов педагогічної компетентності професійної освіти є сформована проектна компетентність фахівця; основними векторами у формуванні проектної компетентності педагогів-філологів, які працюють у системі неперервної освіти та підвищують свою кваліфікацію, є розвиток креативного мислення, здатності задумати і реалізувати освітній проект, вміння сприймати і впроваджувати інновації в освітній процес.

У центрі системи освіти перебуває активний і свідомо діючий фахівець-словесник, здатний до проектування власної діяльності в різних соціокультурних ситуаціях, готовий знаходити шляхи вирішення виникаючих проблем незалежно від певних обставин, виробляти особливу стратегію професійного мислення, поведінки й діяльності; підвищувати власну кваліфікацію, та який досконало володіє технологією проектної діяльності. Основною умовою реалізації цих вимог, що окреслює орієнтири вищої педагогічної освіти, є перехід до нової освітньої парадигми, тому саме проектна технологія визначається ядром педагогіки XXI століття.

Базисною складовою проблеми формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти можуть слугувати доробки як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, що досліджували різні аспекти:

– теорії і методики професійної освіти (В. Безрукова, І. Гевко, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, О. Дубинчук, Н. Кузьміна, Л. Лук'янова, В. Мадзігон, В. Стешенко, В. Тименко, О. Торубара, С. Яшанов та ін.);

– неперервної освіти та освіти дорослих (А. Алексюк, В. Бобрицька, Л. Вовк, Н. Демяненко, І. Зязюн, В. Мадзігон, Н. Ничкало, В. Радкевич, Н. Рідей, Н. Протасова, С. Сисоєва, В. Слабко, Л. Сущенко, В. Ягупов та ін.);

– застосування інноваційних педагогічних технологій (О. Васюк, І. Гевко, М. Корець, Л. Макаренко, О. Матвієнко, А. Нісімчук, В. Петрук, Л. Сущенко, Л. Сидорчук та ін.);

– професійно орієнтованої проектної компетентності майбутніх фахівців у різних галузях (А. Болозович, А. Григор'єв, Т. Коржавіна, Н. Матяш, Л. Нікітіна, А. Нікуліна, О. Осадча, В. Павлова, О. Сергєєв, С. Тулохонова, Л. Тухбатулліна, Т. Щеглова та ін.);

– формування проектної компетентності фахівців філологічного профілю (Д. Старкова, О. Устименко, Ж. Фріцко, Л. Чеховська та ін.).

Ґрунтовний аналіз вітчизняних і зарубіжних праць показує, що вміння ХХІ століття і ключові компетентності найефективніше формуються, якщо в освітньому процесі використовується проектна технологія, яка, завдяки своїм особливостям, інтегрує цілу низку дидактичних підходів, актуальних сьогодні, та сприяє підвищенню якості освіти, що, власне, і є метою кожної освітньої реформи.

Незважаючи на теоретичну і практичну значущість проведених досліджень, слід визнати, що накопичені наукові висновки мало затребувані при дослідженні проблем підготовки філологів у системі неперервної освіти, що навчаються на мовних факультетах вузів, а питання формування проектної компетентності цих фахівців залишаються неопрацьованими за цілою низкою параметрів.

Актуальність дослідження проблеми формування проектної компетентності у контексті нової освітньої парадигми зумовили виокремлення низки *суперечностей* між:

– сучасними вимогами до професійного рівня філологів у системі неперервної освіти і традиційною системою підготовки студентів мовних факультетів, що не передбачає теоретичну і практичну підготовку до здійснення проектної діяльності;

– потребою українського суспільства у кваліфікованих фахівцях, здатних до конструктивної проектної діяльності, та недостатністю проявів соціокультурної рефлексії як складової проектної компетентності філологів;

– впровадженням компетентнісного підходу в систему вищої педагогічної освіти України та відсутністю належної уваги до оптимізації умов формування проектної компетентності здобувачів освіти;

– високим рівнем розробленості концепцій гуманістичного спрямування вищої педагогічної освіти та відсутністю належної уваги до формування у філологів проектної компетентності;

– відсутністю цілеспрямованої, системної професійної підготовки філологів до організації проектної діяльності здобувачів освіти і недостатньою кількістю методичних і практичних розробок, присвячених теорії і практиці формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Недостатня розробленість та необхідність вирішення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти»**.

Мета дослідження полягає у проектуванні, теоретичному обґрунтуванні та перевірці ефективності структурно-функціональної моделі формування проектної компетентності майбутніх філологів у системі неперервної освіти та

педагогічної доцільності авторської технології навчання.

Об'єкт дослідження – підготовка філологів у системі неперервної освіти.

Предмет дослідження – технології та модель формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Обґрунтувати сукупність положень проектної компетентності як психолого-педагогічну проблему та розкрити типологічні характеристики та структуру проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

2. Здійснити термінологічний аналіз основних понять дослідження; обґрунтувати зміст і сутність поняття «проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти».

3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

4. Розробити, теоретично обґрунтувати структурно-функціональну модель формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти та перевірити її ефективність.

Для вирішення визначених завдань використано комплекс **методів дослідження**:

теоретичні – синтез, порівняння, моделювання, узагальнення, міждисциплінарний аналіз педагогічної та психологічної літератури, робіт із проблем професійної освіти – для з'ясування сучасного стану теорії і практики формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, а також класифікації та систематизації теоретичних, експериментальних даних; прогностичні методи (експертне оцінювання, узагальнення незалежних характеристик), дослідження та систематизація наукового пізнання для розкриття теоретичних і методологічних засад та концептуалізації стратегії формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти;

емпіричні – методи масового збору інформації (педагогічні спостереження за процесом навчання студентів і діяльністю вчителів-філологів, анкетування вчителів і студентів, індивідуальні та групові бесіди з ними, аналіз результатів виконання студентами практичних завдань, аналіз роботи вчителів-практиків) – для виявлення рівнів сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; *експериментальні* (констатувальний, формувальний і завершальний етапи педагогічного експерименту) – для перевірки ефективності впровадження спроектованої моделі формування проектної компетентності філологів; *статистичні* – кількісний та якісний аналіз даних, а також статистичне опрацювання результатів – для підтвердження педагогічної ефективності спроектованої моделі та технології формування проектної компетентності; методи *математичної* статистики – попарного порівняння, ранжування, критерію достовірності χ^2 Пірсона, середньостатистичних показників – для опрацювання сукупності отриманих даних з метою підтвердження достовірності отриманих результатів для математичного опрацювання даних експериментального дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:
вперше

подано авторське визначення поняття «проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти» як складової професійно-методичної компетентності, *конкретизовано* сутність і зміст проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, виявлено і детально описано її структуру; *визначено* теоретичні та методичні основи формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; *виявлено та обґрунтовано* засоби, що забезпечують вирішення завдань формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; *розроблено і реалізовано* теоретичну модель, яка розкриває зміст і етапи формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти (етапи професійної ідентифікації, професійної реалізації та професійного самовдосконалення) і містить критеріально-оцінювальний апарат; *визначено і реалізовано* комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; *запропоновано* процедуру перевірки ефективності формування компонентів проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; *аргументовано* особливості формування проектної компетентності філологів; *спроєктовано, теоретично обґрунтовано* структурно-функціональну модель та технологію процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, підґрунтям якої виступає елективний курс «Практика з формування проектної компетентності філологів», для ефективного реалізації якого було спеціально створене інноваційно-освітнє середовище;

удосконалено і конкретизовано змістові компоненти формування проектної компетентності – конструювання, моделювання і проектування діяльності; усвідомлення, формулювання і творче вирішення завдань;

набули подальшого розвитку шляхи та механізми вдосконалення формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти в умовах інноваційно-освітнього середовища.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні й упровадженні в освітній процес елективного курсу «Практикум з формування проектної компетентності філологів», що містить сукупність навчально-методичної документації, зокрема: навчальну програму, лекційний курс, практичні заняття, тестові завдання, зорієнтовані на самостійну, проектну діяльність здобувачів освіти; методику діагностування рівня сформованості проектної компетентності; критерії оцінювання рівнів сформованості проектної компетентності філологів, зумовлені міжпредметними зв'язками.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі педагогічних і класичних ЗВО, зокрема у підготовці здобувачів освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія), з метою вдосконалення рівня сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Результати дисертаційного дослідження було **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди» (довідка № 398 від 16.05.2019 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 116 від 25.09.2020 р.), Київського лінгвістичного університету (№ 145/UA/2019 від 21.05.2019 р.), Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 07-10/2618 від 06.05.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Одержані результати дисертаційного дослідження є авторською розробкою щодо формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти. У матеріалах дисертації ідеї та думки, що належать співавторам публікацій, не використовувалися.

У наукових працях, спільних із: [1] автором зроблено компаративний аналіз мовної особистості у французьких лінгвістичних школах; [3] – складники професійного іміджу вчителя іноземної мови; [4] – окреслено деякі аспекти формальної/неформальної освіти; [7] – деякі прийоми формування проектної компетентності філологів; описано соціокультурні аспекти підготовки майбутніх філологів; [8] – розкрито деякі аспекти проблемного навчання фахівця-філолога; [13] – особливості педагогічного проектування у структурі неперервної освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження знайшли відображення у статтях наукових фахових журналів з педагогіки, матеріалів конференцій, збірників наукових праць, розділів у монографії, а також у робочих програмах і спецпрактикумі.

Основні положення та результати дослідження на різних етапах виконання роботи обговорено на засіданнях кафедри освіти дорослих Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, викладено у доповідях на звітних, науково-практичних і науково-методичних конференціях та семінарах різних рівнів:

міжнародних – «Освіта для сталого розвитку: міжконтинентальний діалог інтелектуалів» (Київ, 2015); «Наукова еліта у розвитку держав» (Київ, 2016); «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав, 2017); «Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства» (Київ, 2018); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи» (Тернопіль, 2019); «Професійне навчання персоналу – Європейський вибір» (Київ–Ізмаїл, 2019); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2019); «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 2019); «Языковая личность и эффективная коммуникация в современном поликультурном мире» (Минск, 2019); «Актуальні проблеми психології розвитку особистості» (Київ, 2020); «Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів» (Київ, 2020); «Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві» (Київ, 2020); «Ad orbem per linguas. До світу через мови» Світ як інтертекст (Київ, 2020);

всукраїнських – «Філософія, суспільство, освіта: виклики сучасності» (Київ, 2014); «Підготовка компетентного фахівця в умовах глобалізаційних процесів» (Умань, 2014); «Іншомовна освіта педагога: виклики, проблеми, перспективи» (Київ, 2015); «Розвиток суспільних наук: європейські практики та

національні перспективи» (Львів, 2016); «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (Київ, 2016), «Наука України – погляд молодих вчених крізь призму сучасності» (Черкаси, 2017); «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті» (Київ, 2017); «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2017); «Наука, освіта, суспільство: інструменти і механізми сучасного інноваційного розвитку» (Київ, 2018).

Публікації. Основні положення й результати дисертаційного дослідження висвітлено у 13 наукових працях (5 – у співавторстві), з яких: 1 розділ у монографії, 6 статей у наукових фахових виданнях з педагогіки (із них 1 – у виданні, яке включено до наукометричної бази *Index Copernicus*), 2 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях (із них 1 – у виданні, яке включено до наукометричної бази *Web of Science*), 4 тези у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (2445 найменування, із них 82 – іноземною мовою), 8 додатків. Загальний обсяг роботи становить 246 сторінок, з них 195 сторінок основного тексту. Робота містить 14 таблиць та 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність наукового пошуку з обраної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, зазначено методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення здобутих результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження, а також подано дані про публікації автора, структуру і зміст дисертації.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти**» здійснено ретроспективний аналіз ступеня розробленості проблеми дослідження; вивчено роль проектної діяльності у професії педагога-філолога; визначено сутнісні характеристики, функції та структурний склад проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

На основі аналізу стану досліджуваної проблеми у науково-педагогічній й спеціальній літературі було встановлено, що теоретико-методологічний концепт дослідження визначає систему ідей, концепцій, вихідних категорій, основних дефініцій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваної проблеми, а саме:

– державні законодавчі документи у сфері освіти і науки – Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016), Законах України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020), «Стратегії сталого розвитку «Україна–2020»;

– наукові підходи до професійної підготовки в контексті становлення гуманістичної парадигми освіти, що ґрунтується на принципах зв'язку часів і

«діалогу культур» (В. Андрущенко, В. Бех, М. Бахтін, В. Євтух, І. Зязюн, С. Кленко, В. Кремень, Е. Кучменко, В. Лутай, О. Сухомлинська та ін.).

– основні положення інноватики і педагогічної інноватики (В. Бобрицька, Л. Даниленко, Дж. Бассет, І. Дичківська, Д. Гамільтон, Н. Гросс, Л. Гусак, Р. Едем, В. Кваша, М. Кларін, Ю. Конаржевський, Л. Кондратова, В. Лазарєв, Л. Макаренко, Л. Подимова, М. Поташиник, Е. Роджерс, С. Сисоєва, А. Хаберман, О. Хомерики, Д. Чен, О. Шапран, Н. Юсуфбекова та ін.);

– фундаментальні проблеми теорії професійної освіти (В. Бондар, Л. Ващенко, С. Гончаренко, Н. Дем'яненко, М. Корець, В. Краєвський, І. Лернер, О. Матвієнко, Н. Ничкало, В. Паламарчук, Н. Рідей, Л. Сущенко, В. Стешенко, О. Торубара, М. Ярмаченко та ін.);

– положення про полікультурну освіту (Я. Гулецька, С. Дрожжина, О. Ковальчук, О. Смолянінова, М. Сорока, М. Сімоненко, Г. Дмитрієв, Л. Супрунова, В. Дворнікова та ін.).

– європейські тенденції в освітній галузі (Д. Бартелемі, М. Бірама, Ц. Бірзеа, Дж. Вальдес, Дж. Ватерман, А. Дюссан, Ж. Зарат, Д. Каллена, Ф. Каррен, Ж.-М. Леклерк, П. Луїзоні, С. Мартинеллі, Г. Нойнера, Р. Ріба, Дж. О'Ріган, Дж. Річі, Ф. Санз, М. Тейлор, Дж. Трім, М. Флемінг та ін.).

– основні положення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних педагогічних технологій (І. Бім, В. Гончаров, Ю. Жил'яєв, О. Матвієнко, Л. Морська, А. Корольова, Г. Лозанова, А. Миролюбов, Ф. Рабінович, Т. Сахарова, О. Торубара та ін.)

– окремі аспекти проектної діяльності (О. Безпалько, В. Гузєєва, Дж. Дьюї, В. Дем'яненко, О. Коберник, О. Кондратюк, О. Косович, С. Курач, Л. Лук'янова, Н. Матяш, Н. Назаренко, В. Нечипоренко, І. Петрова, О. Пехота, О. Позднякова, В. Радіонова, Ч. Річардс, В. Сидоренко, В. Стешенко, М. Уйсімбаєва, М. Цигулева, І. Шендрік, С. Яциук та ін.).

– проблеми використання проектного підходу і проектної технології (Т. Ащурова, О. Бічікова, Г. Бондаренко, Р. Бориславський, Н. Газова, Г. Дудік, Г. Забеліна, О. Зосименко, А. Ковтунова, І. Корякіна, М. Лаврова, М. Пагута, І. Смирнова, І. Степанова, О. Федоренко, О. Фещенко та ін.);

– шляхи формування проектної компетентності та культури (Л. Корницька, Т. Мачача, В. Мадзігон, В. Слабко, Н. Удріс, О. Усок, А. Пуліна та ін.).

Проведений ретроспективний аналіз педагогічних досліджень, присвячених проблематиці проектної компетентності майбутніх філологів, дає підстави стверджувати, що у формуванні та розвитку проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти існують різні фактори, які визначають принципово нові вимоги до їх професійної підготовки.

Встановлено, що система неперервної освіти покликана реалізувати концепцію «освіта через усе життя» і гарантувати соціальну стабільність у суспільстві, оскільки саме вона сприяє соціалізації та професійній мобільності особистості, знижуючи рівень безробіття та соціальну напруженість (особливо в період кризи); дає можливість не тільки спеціалізації і підвищення кваліфікації за отриманою спеціальністю, а й передбачає радикальну зміну професійної діяльності для тих, хто через об'єктивні чи суб'єктивні причини

вирішив змінити професію.

З'ясовано, що проектне навчання ґрунтується не лише на компетентнісному і проектному підходах, але й на *комплексній сукупності особистісно-діяльничого, деонтологічного, диференційованого, міжпредметного, проблемно-пошукового, дослідницького, ігрового, інтерактивного, групового, творчого, презентативного та рефлексивного* підходів.

За характером проектне навчання є розвивальним, діяльним, особистісно орієнтованим, диференційованим, суб'єкт–суб'єктним, міждисциплінарним. Слід особливо наголосити, що організація проектного навчання філологів у системі неперервної освіти передбачає не інтеграцію фактичних знань, а їхнє використання; не отримання готових знань, а самостійне здобуття нових.

Проектна технологія є універсальною, оскільки може застосовуватися на будь-яких рівнях освіти і легко адаптується для вивчення всіх без винятку дисциплін філологічного спрямування, адже формування проектної компетентності як психологічного новоутворення необхідне для озброєння її універсальними вмінням вирішення найрізноманітніших освітніх проблем.

Специфіка проектної діяльності полягає в пізнанні образу об'єкта в процесі переробки інформації, одержуваної з різних джерел, і представлення цього образу в проектній документації за допомогою предметно-знакових систем, що виступають матеріальними носіями інформації, серед яких важливе місце приділяється письмовій мові. Через проектну документацію здійснюється складний процес взаємодії фахівців, метою якого є виробництво реального об'єкта.

Фахівцеві, що проектує новий об'єкт, необхідні найбільш загальні вміння – аналізувати, інтерпретувати, синтезувати й передавати інформацію з різних джерел за допомогою знаків. Такі вміння формуються в процесі вивчення філологічних дисциплін, де застосовуються різні форми й методи навчання, які можуть мати прикладний характер впливу на здобувачів освіти з метою формування глибокої мотивації одержання наукових знань і професійних умінь, що використовуються як інструментарій для вирішення професійних завдань проектування.

У процесі дослідження з'ясовано, що зміст навчання філологів у системі неперервної освіти не збігається зі змістом навчання у системі вищої освіти. Основні відмінності простежуються за двома лініями: *перша* – проявляється як у кількісному, так і якісному складі концентрів, де відрізняється і компонентний склад; *друга* – пов'язана зі скороченням термінів навчання в системі неперервної освіти і особливостями мінімізації змісту освіти.

Проведене зіставлення різних поглядів на природу проектної діяльності дало підстави визначити *«проектну компетентність філологів у системі неперервної освіти»* як складну, інтеграційну характеристику особистості з системною організацією, багаторівневою структурою, яка є виразом інноваційної якості освітньої технології, творчого стилю діяльності філологів; виступає як професійно значуща характеристика особистості та діяльності

педагога-словесника, сприяє його професійному зростанню і дає змогу активно брати участь у проектній діяльності.

Формування проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти розглядаємо як складну динамічну систему, що побудована на основі спроектованої структурно-функціональної моделі.

У другому розділі **“Моделювання процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти”** розглянуто інструментально-методичне забезпечення процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; спроектовано й описано динамічну структурно-функціональну модель поетапного формування проектної компетентності; окреслено шляхи та організаційно-педагогічні умови ефективного формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Досягнення оптимальних результатів навчання в системі неперервної освіти можливо за умови використання сучасних інноваційних прийомів і технологій навчання, що дають можливість вибудовувати освітній процес як відкритий, ціннісно-орієнтований та інтерактивний.

Дискусійний термін «технологія навчання» розуміється в роботі як цілеспрямований і послідовний алгоритм діяльності педагога і здобувачів освіти в процесі досягнення поставлених дидактичних цілей.

Технологія формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти відображає рівень збалансованості державних вимог і особистісних цілей, високого рівня сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, досвіду проектної діяльності і перенесення її в професійну діяльність; розроблена технологія складається із професійної ідентифікації, реалізації та професійного самовдосконалення.

У дослідженні доведено, що в умовах неперервної освіти головний акцент слід робити на інноваційні технології, які дають змогу реалізувати інтеграцію комунікативної, методичної та філологічної компетентностей, які розраховані не стільки на трансляцію інформації, скільки на розвиток соціально-культурних, комунікативних і когнітивних здібностей здобувачів освіти, що дають можливість сформувати нові професійні та особистісні якості, збагачуючи їх соціальний досвід.

Описані технології належать до міждисциплінарних, використовуються при оволодінні практично всіма предметними і загальнопрофесійними компетентностями, що мають продуктивний характер і є творчими за своєю сутністю. Контент-аналіз робіт і анкетування слухачів показали, що розроблені технології навчання і врахування психолого-педагогічних характеристик слухачів при їх застосуванні, дають змогу більш ефективно, ніж традиційні технології, організувати освітній процес, збільшити щільність викладу і засвоєння навчального матеріалу, поліпшити результати навчання.

Відбір змісту навчання в межах технології навчання здійснювався відповідно до необхідності відтворення контексту професійної діяльності філологів у системі неперервної освіти і припускав: визначення типових задач і труднощів професійної діяльності філологів у системі неперервної освіти;

моделювання ситуацій професійної діяльності філологів у системі неперервної освіти; відбір релевантних фрагментів академічного, наукового і педагогічного дискурсу. Як засоби навчання були застосовані аудіовізуальні, мультимедійні засоби, інтернет-ресурси, підкастинги, веб-кастинги. Основу технології навчання склала система проблемних ситуативних завдань: комунікативних, комунікативно-пізнавальних, предметно-технологічних. Інструментами організації навчання виступили: докладні плани-конспекти аудиторних і позааудиторних занять, що сприяють відкритому характеру навчального процесу та реалізації можливостей навчання у співпраці; портфоліо, що дає змогу відстежувати динаміку індивідуальних освітніх досягнень здобувачів освіти; інструменти самодіагностики: листи самоаналізу і самооцінки.

Під *технологією формування проектної компетентності* філологів у системі неперервної освіти розуміємо алгоритм дій (мета, яка полягає в освоєнні комплексу знань, що забезпечує складання алгоритму проектних дій і його застосування в практичній діяльності; завдання, що забезпечують якість освітнього процесу; зміст елективних курсів з використанням активних методів і форм навчання). Реалізація процесу формування професійної компетентності забезпечується складовими технологічного блоку: формами, методами, засобами.

При цьому використовувалися методи і форми організації, серед яких: спостереження; анкетування; тестування; бесіда; активні методи: лекція з елементами бесіди; навчальні дискусії; «мозковий штурм»; інтелектуальна розминка; проведення дискусії на професійну тему; кейс-метод; аналіз конкретних ситуацій; метод проектів. Комплексне використання різних методів навчання дає змогу найкращим чином використовувати їх сильні сторони. З огляду на цю обставину, при формуванні проектної компетентності запропоновано використовувати поєднання активних та інтерактивних методів навчання. В межах дослідження було враховано той факт, що кожен з педагогічних методів має певну важливість.

Розроблене методичне забезпечення процесу формування досліджуваної компетентності знайшло своє відображення в елективному курсі «Практикум із формування проектної компетентності студентів-філологів у системі неперервної освіти», запровадженому в освітній процес респондентів експериментальних груп.

Кожен етап у професійній діяльності філолога у системі неперервної освіти має певну специфіку, тому за основу було обрано етапність реалізації проекту через алгоритм дій: «Організаційний. Вибір і обговорення теми, головної ідеї, мети і завдань проекту. Визначення методичних і технологічних аспектів і організації роботи. Розробка структури проекту, добір необхідних матеріалів. Робота над проектом. Оформлення проекту, оцінка результатів. Презентація проекту».

Аналіз специфіки неперервної педагогічної освіти показав, що для ефективного формування проектної компетентності та виконання проектної діяльності, домінантною у професійній діяльності здобувачів, потрібна спроектована педагогічна модель.

При моделюванні процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти виходили з розуміння моделі як системи, що містить: мету і зміст освітнього процесу, а також методи, способи, форми і засоби досягнення результатів навчання.

Модель процесу формування проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти заснована на низці підходів і містить: мотиваційно-цільовий, організаційно-технологічний, змістово-методичний, критеріально-оцінювальний і результативний блоки. Спроектвана модель може бути схарактеризована як структурно-функціональна, динамічна і детермінована (рис. 1).

Мотиваційно-цільовий блок моделі складає соціальне замовлення суспільства, яке зумовлено потребою у високопрофесійних фахівцях-словесниках, визначає мету, яка полягає у формуванні проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти, що реалізується через планування і прогнозування діяльності, спрямованої на виявлення актуальних освітніх потреб і перспективного освітнього запиту педагогів; взаємодія дає змогу актуалізувати мету, визначити завдання та спланувати спосіб їх досягнення.

Організаційно-технологічний блок відображає розуміння структури процесу проектування, створення власного продукту як результату проектної діяльності або презентацію підсумків дослідження; представлено механізми проектної компетентності, організаційні форми, а також технології, на яких вона базується – технології *особистісно орієнтованого проектування, діяльнісно-процесуальні та соціально орієнтовані технології.*

Змістово-методичний блок моделі, представлений етапами формування (ознайомлювально-організаційним, навчально-продуктивним: участь у групових проектах, практико-орієнтований: виконання комплексних проектів); сукупністю організаційно-педагогічних умов проектування, які регулюють проектну діяльність, дають можливість здійснювати комунікацію в проектній діяльності; некогнітивними видами професійного досвіду: досвіду творчої проектної діяльності філолога у системі неперервної освіти та досвіду емоційно-ціннісного ставлення до проектної діяльності.

Підґрунтям цього процесу виступає елективний курс «Практикум з формування проектної компетентності філологів», де при проведенні занять передбачається використання активних та інтерактивних форм (інтерактивних лекцій з використанням електронних освітніх ресурсів, дискусій, ділових і рольових ігор, розбір конкретних ситуацій, групових дискусій, презентацій результатів роботи слухачів) у поєднанні з самостійною роботою здобувачів освіти.

Критеріально-оцінювальний блок представлений критеріями (мотиваційним, когнітивним, діяльнісним і рефлексивним) і показниками.

Результативний блок охоплює рівні сформованості проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти (високий, середній, низький), що дає змогу визначити досягнення результату – сформованість проектної компетентності.

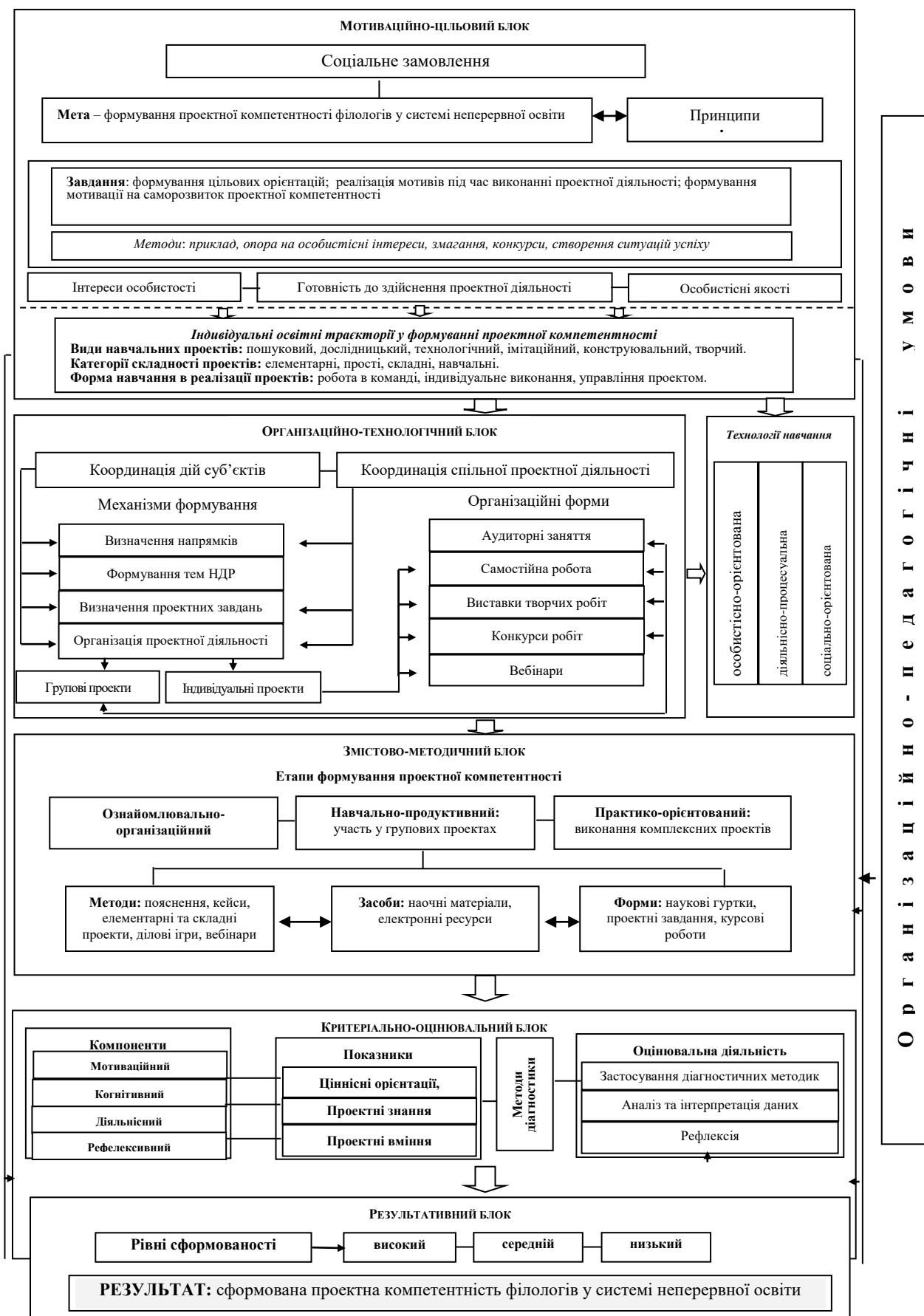

Рис. 1 Динамічна структурно-функціональна модель поетапного формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Для ефективної реалізації спроектованої моделі формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, визначено комплекс організаційно-педагогічних умов, що передбачає створення за допомогою циклу спеціальних заходів проектно-розвиваючого середовища в освітньому просторі, що передбачає актуалізацію потреби здобувачів освіти в оволодінні проектною компетентністю і формування мотивації до використання проектних технологій у професійно-педагогічній діяльності; забезпечення методичної підтримки формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти за допомогою створення міждисциплінарної взаємодії та модульної побудови освітнього процесу; забезпечення цілісності та неперервності формування проектної компетентності здобувачів освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей особистості і суб'єктного досвіду проектної діяльності; систематична діагностика динаміки рівнів сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти; використання активних форм і методів формування компонентів проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Усі виокремлені організаційно-педагогічні умови мають застосовуватися цілеспрямовано та ефективно впливати на процес формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка реалізації моделі формування професійної компетентності філологів у системі неперервної освіти»** описано організацію експериментальної роботи; представлено основні етапи педагогічного експерименту та експериментальні бази його проведення; здійснено порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи.

Для перевірки результативності спроектованої структурно-функціональної моделі та технології формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, в освітній процес було впроваджено елективний курс «Практикум з формування проектної компетентності філологів» для підвищення ефективності рівнів сформованості проектної компетентності.

Дослідження проводилося впродовж 2015-2019 навчальних років. Експертна робота передбачала оцінку сформованості проектної компетентності здобувачів освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) на базі ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії Хмельницької обласної ради, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

До дослідно-експериментальної роботи було залучено 62 слухачі післядипломної освіти та 140 здобувачів освіти (другий освітній рівень), розподілених на експериментальні групи, які цілеспрямовано навчалися за спроектованою моделлю та технологією навчання, що базується на елективному курсі «Практикум з формування проектної компетентності філологів», та контрольні групи, що навчалися за традиційною методикою.

На кожному етапі експериментальної роботи визначалися цілі, завдання,

зміст; проводився аналіз отриманих дослідницьких результатів. Параметричні заміри в експериментальних і контрольних групах на всіх етапах експерименту (*констатувальному, формувальному, завершальному*) вимірювалися за єдиними критеріями.

Проведення експерименту підпорядковувалося взаємозв'язку між теоретично обґрунтованими положеннями з проблеми дослідження й експериментально отриманими даними для перевірки педагогічної доцільності спроектованої моделі та технології поетапного формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

В експериментальній групі, крім традиційної реалізації занять, формування проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти здійснювалося за допомогою пропонуваного автором технологій: особистісно орієнтованого проектування, діяльнісно-процесуального, соціально орієнтованого. У контрольній групі реалізовувалася традиційна організація занять.

Метою експериментального дослідження було вивчення рівня сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти. Для цього були дібрані методики, що досліджували її компоненти.

Проведений констатувальний етап педагогічного експерименту підтвердив необхідність упровадження інноваційних технологій навчання до організації процесу навчання філологів з метою підвищення рівня сформованості їхньої проектної компетентності.

У результаті констатувального етапу експерименту було виявлено, що рівні сформованості компонентів проектної компетентності у респондентів контрольних і експериментальних груп доволі низькі і потребують цілеспрямованого і поетапного розвитку. Так, більшість респондентів мають середній (28,9%) і низький (48,6%) рівні сформованості *когнітивного* компонента проектної компетентності, демонструють лише фрагментарні знання в галузі проектування, зазнають труднощів у визначенні понять і категорій педагогічного проектування, у доборі засобів і форм навчання, необхідних для вирішення професійних завдань. Більшість респондентів (54%) недооцінюють значущість проектування в здійсненні своєї професійної діяльності; лише 46% вважають проектну компетентність необхідним компонентом професійної компетентності фахівця; 63% респондентів зазнають суттєвих труднощів у застосуванні проектних знань на практиці.

У процесі дослідження використовувався розроблений авторський елективний курс «Практикум з формування проектної компетентності філологів», в межах якого особливу увагу на семінарських заняттях було приділено розвиткові техніки ведення навчальної та наукової дискусії, обговорення доповідей і рефератів, використання кейс-методу (за допомогою якого вирішувалися різні проектно-педагогічні завдання) та інтелектуальної розминки); здобувачі освіти опановували вміння і навички проектування навчально-виховного процесу, засоби діагностики та контролю в системі загальної та професійної освіти, для чого виконувалися лабораторні завдання, спрямовані на формування проектних умінь, розвиток професійних якостей, що характеризують готовність до професійної проектної діяльності;

використовувався «мозковий штурм», що дало можливість залучати в процес генерування ідей вирішення проблемних питань («Чи є проектне навчання перспективним?», «У чому полягає сутність проектування і яке його значення в реалізації педагогічної технології?») всіх учасників експериментального дослідження. Використання цього методу стимулювало творчу активність і логічне мислення здобувачів освіти, сприяло формуванню умінь доброзичливо слухати і аргументовано відстоювати власну позицію.

Одним із сучасних освітніх технологій був кейс-метод, в якому були задіяні такі типи ситуацій: ситуація-проблема (опис реальної проблемної ситуації, де метою було: пошук рішення ситуації); ситуація-оцінка (вихід із ситуації знайдений, мета: провести критичний аналіз прийнятих рішень, дати мотивований висновок); ситуація-ілюстрація (представляє ситуацію і пояснює причини її виникнення, описує процедуру її вирішення, мета: оцінити ситуацію в цілому, провести аналіз її рішення, висловити схвалення / несхвалення). Використання кейс-методу було спрямоване на стійку позитивну мотивацію і нарощування пізнавальної активності здобувачів освіти.

Результати експериментальної роботи за визначеними критеріями щодо сформованості проектної компетентності в КГ і ЕГ на різних етапах педагогічного експерименту представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості компонентів проектної компетентності в КГ та ЕГ, %

Компоненти Рівні сформованості	Початок експерименту						Завершення експерименту					
	КГ			ЕГ			КГ			ЕГ		
	<i>низький</i>	<i>середній</i>	<i>високий</i>	<i>низький</i>	<i>середній</i>	<i>високий</i>	<i>низький</i>	<i>середній</i>	<i>високий</i>	<i>низький</i>	<i>середній</i>	<i>високий</i>
<i>мотиваційний</i>	58,4	19,4	22,2	61,4	17,5	21,1	49,5	23,4	27,6	21,4	29,8	48,8
<i>когнітивний</i>	57,6	22,7	19,7	62,4	24,3	13,3	50,2	27,5	22,3	24,2	30,7	45,1
<i>діяльнісний</i>	50,5	32,2	17,3	52	19,7	28,3	46,4	34	19,6	20	28,4	51,6
<i>рефлексивний</i>	54,8	21,4	23,8	54,4	23,8	21,8	49	28,5	22,5	28,7	24,5	46,8

На основі порівняльного аналізу результатів визначення рівнів сформованості зазначимо, що в ЕГ спостерігається динаміка компонентів проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти. Кількість респондентів в ЕГ, які перебувають на низькому рівні сформованості проектної компетентності, скоротилося: за *мотиваційним* компонентом – на 40%; за *когнітивним* – на 38,2%; за *діялісним* – на 32%; за *рефлексивним* – на 25,7%.

Загалом співвідношення рівнів сформованості проектної компетентності у досліджуваних відображає позитивні зрушення, що відбулися в експериментальних групах.

Застосування статистичного критерію Хі-квадрат Пірсона показало, що в експериментальних групах відбулися кількісні зміни в рівнях сформованості компонентів проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти (табл. 2).

Таблиця 2

Статистично значущі коефіцієнти відмінностей у рівнях сформованості компонентів проектної компетентності філологів ЕГ та КГ

Компоненти	Хі-квадрат (Емпіричне)		Хі-квадрат (Критичне)		Рівень значущості - p	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
<i>мотиваційний</i>	33.499	1.692	9.21	5.991	0.01	0.05
<i>когнітивний</i>	34.911	1.128	9.21	5.991	0.01	0.05
<i>діяльнісний</i>	22.590	0.366	9.21	5.991	0.01	0.05
<i>рефлексивний</i>	17.069	1.371	9.21	5.991	0.01	0.05

Отже, зміни за кожним із компонентів проектної компетентності філологів достовірні на високому рівні статистичної значущості ($p < 0.01$).

У контрольних групах статистично значущих змін у рівні сформованості компонентів проектної компетентності респондентів після завершального етапу експериментальної роботи не виявлено.

Отже, результати засвідчують, що у респондентів експериментальних груп спостерігалось більш виражене зростання рівня сформованості проектної компетентності, яка сформувалася на високому і достатньому рівнях на протигагу з респондентами контрольних груп, де зростання відбувалося дуже повільно. Вищезазначене підтвердило припущення, що рівень сформованості проектної компетентності можна підвищити шляхом упровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання, які базуються на елективному курсі «Практикум із формування проектної компетентності філологів», дотримання визначених організаційно-педагогічних умов у спеціально створеному освітньому середовищі, а також у процесі навчання за поетапною структурно-функціональною моделлю формування проектної компетентності. Можна стверджувати, що завдання дослідження виконані, а мета досягнута.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне обґрунтування й нове

вирішення проблеми формування проектної компетентності філологів у процесі неперервної освіти; доведено ефективність цього процесу; виокремлено компоненти та визначено критерії, показники й рівні сформованості проектної компетентності; вдосконалено та визначено механізми підвищення рівня сформованості через впровадження нового змісту навчання та спеціально створеного інноваційно-освітнього середовища у процес професійної підготовки.

На підставі аналізу результатів дослідження зроблено такі **висновки**:

1. На основі ґрунтовного аналізу наукової, психолого-педагогічної та спеціальної літератури обґрунтовано сукупність положень проектної компетентності як психолого-педагогічної проблеми та розкриті типологічні характеристики проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

У дослідженні зазначено, що у руслі основних ідей проектної парадигми освіти проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти досліджується як комплекс знань, умінь і навичок, а також якостей особистості і психологічних установок, необхідних і достатніх для проектування педагогом інноваційно-освітнього середовища. Компонентами цього комплексу є: розвинена проектна уява, що зумовлює цілісність образу об'єкта проектування (освітнього середовища і / або педагогічного процесу), який створюється на основі панорамного бачення можливих тенденцій розвитку об'єкта проектування; розвинене проектне мислення, що зумовлює необхідну для розробки педагогічного проекту критичну оцінку значущості різних факторів в аспекті реалізації проектного задуму; володіння виразними засобами проектної мови, що зумовлює презентацію продукту проектної діяльності; соціально-психологічна зрілість особистості здобувачів освіти.

Сформованість проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти є сукупністю складних, інтеграційних характеристик, що відображають його здатність і готовність здійснювати ефективне розв'язання професійних задач за допомогою проектної діяльності.

Доведено, що необхідною передумовою успішного формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти є організація навчання, під час якого відбувається інтеграція мовної та професійної підготовки студентів, а проектна діяльність виступає способом вирішення модельованих професійних завдань, набуває особистісну значущість для студента і сприяє цілісному становленню його професійно-методичної компетентності й особистісного розвитку.

Структурно проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти є єдністю мотиваційного, когнітивного, діяльнісного і рефлексивного компонентів, кожен з яких містить характеристики і властивості, що сприяють організації проектної діяльності, де *мотиваційний* компонент забезпечує розвиток позитивного ставлення до професійних знань та вмінь, підвищує мотивацію до їх засвоєння, формує професійну позицію, ціннісне ставлення до професійної діяльності, а *когнітивний* – забезпечує набуття філологами

науково-теоретичних і практичних знань і умінь, досвід практичної діяльності, а також розвиток професійних значущих якостей; *діяльнісний* – проявляється в наявності особистісних особливостей, що забезпечують оволодіння ним професійними знаннями і вміннями виявляти їх у практичній діяльності; в умінні встановлювати міжособистісні зв'язки; обирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях; а *рефлексивний* – визначає готовність і здатність до самовдосконалення і саморозвитку в професійній сфері; здатність контролювати й оцінювати свою поведінкову і психічну активність у процесі проектування.

2. Здійснено термінологічний аналіз основних понять дослідження; обґрунтовано зміст і сутність поняття «проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти».

У дослідженні зроблено етимологічний аналіз понять «проект», «проектна технологія», «проектна діяльність». Проведене зіставлення різних поглядів на природу проектної діяльності дало підстави визначити «*проектну компетентність філологів у системі неперервної освіти*» як складну, інтеграційну характеристику особистості з системною організацією, багаторівневою структурою, яка є виразом інноваційної якості освітньої технології, творчого стилю діяльності філологів; виступає як професійно значуща характеристика особистості та діяльності педагога-словесника, сприяє його професійному зростанню і дає змогу активно брати участь у проектній діяльності.

Проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти розуміється як професійно-особистісна характеристика особистості, що реалізується в різних видах освітньої діяльності шляхом постановки адекватних даним діагностики цілей (як загальних, так і індивідуальних), грамотно планує свою педагогічну діяльність з урахуванням різних освітніх потреб здобувачів освіти і професійно виконує функції організації та управління проектною діяльністю, цілеспрямованого конструювання та планування професійних дій засобами особистісно орієнтованого проектування, діяльнісно-процесуальної та соціально орієнтованої технологій для ефективної взаємодії в системі неперервної освіти.

3. Визначено компоненти, показники та схарактеризовано рівні сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Підтверджено доцільність виокремлення трьох рівнів сформованості проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти: низького, середнього і високого. Кожен із зазначених рівнів ґрунтується на критеріях і показниках, що відображають динаміку розвитку і вдосконалення даних проектної компетентності у сукупності її компонентів, зокрема: *мотиваційного* (наявність значущого мотиву; присутність у проекті орієнтації на значущі гуманні цілі; високий рівень позитивної професійної мотивації до проектної діяльності; потребою в досягненні високих результатів у професійній діяльності; позитивним ставленням та прагненням до оволодіння новими

навчальними технологіями; формуванням проектної компетентності; самореалізацією та самовдосконаленням як загалом, так і в процесі навчання філологічних дисциплін; стійкою орієнтацією на розвиток особистості; забезпеченням позитивного емоційного ставлення здобувачів освіти до філологічних дисциплін; стійким інтересом до створення позитивної дружньої атмосфери у взаємостосунках суб'єктів освітнього процесу); *когнітивного* (наявність проектно-орієнтованих знань про структуру і способи організації проектної діяльності; виокремлення із різноманіття інформації анонсів про новації та інновації педагогічної проектної діяльності; вміння зробити проект грамотно, керуючись останніми досягненнями науки і техніки); *діяльнісного* (етапність проектної діяльності; вміння вибудувувати ефективну траєкторію взаємодії; вмінням творчо мислити, що передбачає наявність аналітичних, прогностичних умінь у засвоєнні та застосуванні проектних технологій у педагогічній діяльності); *рефлексивний* (здатність до самореалізації та адаптації; вмінням планувати стратегію власного життя; сформованістю особистості, адаптуватися у суспільстві завдяки особистим якостям).

4. Розроблено, теоретично обґрунтовано структурно-фіункціональну динамічну модель формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти та перевірено її ефективність шляхом впровадження в освітній процес елективного курсу «Практикум з формування проектної компетентності філологів».

Модель процесу формування проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти заснована на низці підходів і містить: мотиваційно-цільовий, організаційно-технологічний, змістово-методичний, критеріально-оцінювальний і результативний блоки. Спроектвана модель може бути схарактеризована як структурно-функціональна, динамічна і детермінована.

Механізмом реалізації моделі формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти виступають технології *особистісно зорієнтованого проектування, діялісно-процесуальні та соціально орієнтовані технології.*

При розробці моделі формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти доведено, що ефективне формування проектної компетентності зумовлюється комплексом організаційно-педагогічних умов: професіоналізації філологічної підготовки; інтеграції проектної та мовленнєвої діяльності; розвитком суб'єктної позиції студентів; здатності до саморегуляції; організації навчання у співробітництві; у системі неперервної освіти необхідно враховувати специфіку проектів (семіотично неоднорідних текстів) і засобів їх розробки фахівцем (мовні коди), а також механізми розвитку якостей особистості (проектної компетентності), у цьому зв'язку система формування проектної компетентності є інноваційно-освітнім середовищем, у якому відбувається взаємодія людських, інформаційних і технічних ресурсів, що потребує опори на комунікативний, особистісно орієнтований, діялісний, герменевтичний і контекстний підходи при проектуванні змістового і діялісного елементів системи.

Доведено, що побудова процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти на основі розробленої теоретичної моделі в сукупності цільового, змістового, організаційно-технологічного, критеріально-оцінювального та результативного блоків сприяє становленню цієї компетентності як професійно значущого компонента професійного зростання філологів у системі неперервної освіти.

Аналіз емпіричних даних підтвердив ефективність застосування розробленої технології формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти як засобу реалізації запропонованого комплексу педагогічних умов, що свідчить про доцільність її впровадження в освітній процес з метою вирішення актуальних завдань підвищення якості професійної освіти.

Проведене дослідження не претендує на остаточне і вичерпне розкриття всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальші наукові пошуки процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти можуть здійснюватися з урахуванням потреб сучасних стекхолдерів; перспективою можуть стати вирішення проблеми цифровізації і мережевої взаємодії при формуванні проектної компетентності філолога у системі неперервної освіти з використанням хмаро орієнтованих технологій навчання. Отже, проведене дисертаційне дослідження відкриває нові теоретичні можливості та практичні перспективи у сфері професійної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Махінов В. М., **Ткачева О. О.** (*Стрельник О. О.*) Порівняльні аспекти формування мовної особистості в українській та французькій лінгвістичних школах *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Випуск 27.* Київ, 2015. С. 111-116.

2. **Ткачева О. О.** (*Стрельник О. О.*) Особливості навчання іноземної мови в системі післядипломної освіти: психолого-педагогічний аналіз *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* Київ, 2017. Випуск 56. С. 145-153.

3. Серман Л. І., **Стрельник О. О.** Змістово-процесуальні особливості формування професійного іміджу майбутнього вчителя іноземної мови *Наукові записки. Серія : педагогічні науки.* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Випуск 137. С. 149-158.

4. Slabko V. M. Marusynets M., **Strelnik O.** «Formal» and «non-formal» education in the differentiation of intrinsic properties. Освітній дискурс. Київ, 2019 Вип. 15 (7-8) (*наукометрична база Index Copernicus*)

5. **Strelnyk O.** Some Aspekts of the activity of philologists in the continuous education system *Journal of Education, Health and Sport formerly Journal of Health Sciences.* 2018. Vol. 8. № 5. P. 381-389.

6. Стрельник О. О. Іноземна мова як засіб формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти *Наукові записки. Серія : педагогічні науки*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Випуск 142. С. 206–219.

7. Слабко В. М., Стрельник О. О. Прийоми формування проектної компетентності філологів: технологічний аспект *Наукові записки. Серія : педагогічні науки*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Випуск 148. С. 193-201.

8. Islamova O., Nazarenko N., Strelnyk O., Pevse A., Zapolska Y. Implementação do princípio de continuidade no ensino de línguas estrangeiras para alunos de filologia. *Laplage Em Revista* [Sorocaba], vol. 66 (Extra-C), V. 13 n.Extra C, Sept-Dec. 2020, n. 32 (2020). P. 19-29. (ISSN:2446-6220) <https://doi.org/10.24115/S2446-62202020> (наукометрична база Web of Science).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Стрельник О. О. Формування проектної компетентності в умовах полікультурного освітнього середовища “*Ad orbem per linguas. До світу через мови*” : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 20-22 березня 2019 року. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2019. С. 345-346.

10. Стрельник О. О. Педагогічні умови формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти «*Ad orbem per linguas. До світу через мови*». *Світ як інтертекст* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 червня 2020 року. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2020. С. 310-312.

11. Стрельник О. О. Проектна компетентність вчителя-словесника: її сутнісні характеристики *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві* : збірник матеріалів конференції. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 364-367.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Стрельник О. О. Практикум із формування проектної компетентності філологів / за заг. ред. В. М. Слабко. Херсон : Грінь Д.С., 2016. 68 с.

13. Слабко В. М., Стрельник О. О. Педагогічне проектування та моделювання в структурі неперервної освіти *Неперервна освіта в соціокультурних вимірах* : колективна монографія / Н. Г. Ничкало (голова) ; за наук. ред. д. п. н. В. М. Слабко. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 128-147.

АНОТАЦІЇ

Стрельник О. О. Формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2021.

Кваліфікаційна наукова праця присвячена питанню формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

У дослідженні подано авторське визначення поняття проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти, конкретизовано його зміст та критерії сформованості; виявлено та обґрунтовано засоби, що забезпечують вирішення завдань формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Спроектовано і реалізовано структурно-функціональну модель, що розкриває зміст і етапи формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти і містить критеріально-оцінювальний апарат.

Розроблено і впроваджено в освітній процес елективний курс «Практикум із формування проектної компетентності філологів», підтверджено його педагогічну доцільність, яку забезпечують організаційно-педагогічні умови в спеціально створеному інноваційно-освітньому середовищі для ефективного реалізації процесу формування проектної компетентності філологів у системі неперервної освіти.

Ключові слова: проектна компетентність філологів у системі неперервної освіти, проектна технологія, проектна діяльність, система неперервної освіти.

Стрельник О. А. Формирование проектной компетентности филологов в системе непрерывного образования. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального обучения (01 «Образование / Педагогика») / Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2021.

Квалификационная научная работа посвящена вопросу формирования проектной компетентности филологов в системе непрерывного образования.

В исследовании представлено авторское определение понятия «проектная компетентность филологов в системе непрерывного образования», конкретизированы его содержание и критерии сформированности; описаны средства, обеспечивающие формирование проектной компетентности филологов в системе непрерывного образования.

Спроектирована и реализована структурно-функциональная модель, которая имеет этапы формирования проектной компетентности филологов в системе непрерывного образования и критеріально-оценочный апарат.

Разработан и внедрен в образовательный процесс элективный курс «Практикум по формированию проектной компетентности филологов», подтверждена его педагогическая целесообразность, которую обеспечивают организационно-педагогические условия в специально созданной инновационно-образовательной среде для эффективной реализации процесса формирования проектной компетентности филологов в системе непрерывного образования.

Ключовые слова: проектная компетентность филологов в системе непрерывного образования, проектная технология, проектная деятельность,

система непрерывного образования.

Strelnyk O. O. Formation of project competence of philologists in the system of continuous education. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the PhD degree in Pedagogy in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education (01 «Education / Pedagogy») / National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2021.

In the dissertation research the theoretical substantiation and the new decision of a problem of formation of project competence of philologists in the course of continuous education is carried out; the efficiency of this process is proved; the components are identified and the criteria, indicators and levels of formation of project competence are determined; improved and defined mechanisms for increasing the level of formation through the introduction of new learning content and a specially created innovation and educational environment in the process of training.

Based on a thorough analysis of scientific, psychological, pedagogical and special literature, a set of provisions of project competence as a psychological and pedagogical problem is substantiated; typological characteristics of project competence of philologists in the system of continuing education are revealed.

It is proved that a necessary prerequisite for the successful formation of project competence of philologists in the system of continuing education is the organization of education, which integrates language and vocational training of students, and project activity is a way to solve simulated professional problems, acquires personal significance for students methodological competence and personal development.

Structurally, the project competence of philologists in the system of continuing education is the unity of motivational, cognitive, activity and reflexive components, each of which includes characteristics and properties that contribute to the organization of project activities.

The etymological analysis of the concepts "project", "project technology", "project activity" is made in the research. The comparison of different views on the nature of project activities, gave grounds to highlight the "project competence of philologists in the system of continuing education."

It is found out that effective formation of project competence is conditioned by a complex of organizational and pedagogical conditions: professionalization of philological training; project and speech integration activities; development of students' subjective position; ability to self-regulate; organization of training in cooperation; in the system continuing education must take into account the specifics of projects (semiotically heterogeneous texts) and the means of their development by a specialist (language codes), as well as mechanisms for developing personal qualities (project competence), in this regard, the system of project competence is an innovative educational environment there is an interaction of human, information and technical resources, which requires reliance on communicative, personality-oriented, activity, hermeneutic and contextual approaches in the design of semantic and activity elements of the system.

The structural-functional dynamic model of formation of project competence of philologists in the system of continuing education is developed, theoretically substantiated and its efficiency is checked by introduction of the elective course "Workshop on formation of project competence of philologists" in educational process. The mechanism of realization of the model of formation of project competence of philologists in the system of continuous education is the technologies of personality-oriented design, activity-procedural and

socially-oriented technology.

The described technologies are interdisciplinary, used in mastering almost all subject and general professional competencies that are productive in nature and are creative in nature. Content analysis of works and questionnaires of students showed that the developed learning technologies and taking into account the psychological and pedagogical characteristics of students in their application, allow more effectively than traditional technologies to organize the educational process, increase the density of learning material, improve learning outcomes.

Technology of project competence formation of philologists in the system of continuing education reflects the level of balance of state requirements and personal goals, a high level of formation of project competence of philologists in the system of continuing education, experience of project activities and its transfer to professional activities; the developed technology consists of professional identification, implementation and professional self-improvement.

The study proved that in the context of continuing education the main emphasis should be placed on innovative technologies that allow the integration of communicative, methodological and philological competencies, which are designed not so much for the transmission of information as for the development of socio-cultural, communicative and cognitive abilities. that allow to form new professional and personal qualities, enriching their social experience.

It is proved that the construction of the process of formation of project competence of philologists in the system of continuing education on the basis of the developed theoretical model in the set of target, content, organizational-technological, criterion-evaluative and effective blocks promotes formation of this competence as professionally significant component of professional growth of philologists.

It is established that further scientific research of the process of formation of project competence of philologists in the system of continuing education can be carried out taking into account the needs of modern stakeholders; there may be problems of digitization and networking in the formation of project competence of the philologist in the system of continuing education using cloud-based learning technologies.

Key words: project competence of philologists in the system of continuous education, project technology, project activity, system of continuous education.